

مجموعه پیش‌نیازهای مربوط به دومین برنامه پنج‌ساله راهبردی-عملیاتی شهرداری تبریز (۱)

تبیین پیشنهاد کارشناسی درباره

چارچوب ارزیابی زیست‌پذیری شهر تبریز

شماره: ۱۰۰-۶/م/پ | تاریخ: ۱۴۰۲/۳/۲۹

متن (PDF) از طریق سایت مرکز به نشانی rctbz.tabriz.ir قابل دریافت است.
آدرس: خیابان توانیر، اول خیابان شفیق‌زاده، جنب فرهنگسرای شهید بهشتی

تبیین پیشنهاد کارشناسی درباره

چارچوب ارزیابی زیست‌پذیری شهر تبریز

مجموعه پیش‌نیازهای مربوط به دومین برنامه پنج‌ساله راهبردی-عملیاتی شهرداری تبریز (۱)

شماره: ۱۰۰-۶/م/پ | تاریخ: ۱۴۰۲/۳/۲۹

حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به مرکز پژوهش‌های شورای شهر تبریز است.
متن (PDF) از طریق سایت مرکز به نشانی rctbz.tabriz.ir قابل دریافت است.
آدرس: خیابان توانیر، اول خیابان شفیع‌زاده، جنب فرهنگسرای شهید بهشتی

عنوان اصلی: چارچوب ارزیابی زیست‌پذیری شهر تبریز

مجموعه پیش‌نیازهای مربوط به دومین برنامه پنج‌ساله راهبردی-عملیاتی شهرداری تبریز (۱)

پدیدآور: حسین احمدزاده گلی

ناظر: معاونت پژوهشی مرکز

نوع و شماره: انعکاس (۳-۶-۱۶۲)

شماره: ۱۰۰-۶/م/پ | تاریخ: ۱۴۰۲/۳/۲۹

متن (PDF) از طریق سایت مرکز قابل دریافت است

دریافت نظر و پیشنهاد: rctc@tabriz.ir | ۰۴۱-۲۱۰۴۰۹۰۰

آدرس: خیابان توانیر، اول خیابان شفیق‌زاده، جنب فرهنگسرای شهید بهشتی

مقدمه

شهر زیست‌پذیر^۱ یک مفهوم جدید است که در دهه‌های اخیر به دلیل نگرانی‌های جهانی درباره تغییرات اقلیمی و کاهش منابع طبیعی، به شدت مورد توجه قرار گرفته است. شهر زیست‌پذیر، شهری است که با استفاده از فناوری‌های پایدار و سیستم‌های نوین، به منظور حفظ محیط‌زیست و استفاده بهینه از منابع طبیعی، طراحی شده است. شهر زیست‌پذیر با هدف کاهش آلودگی هوا، آب و خاک، کاهش مصرف انرژی، افزایش کارایی منابع طبیعی و ایجاد شرایط بهتری برای زندگی انسان‌ها طراحی شده است. در این شهرها، از فناوری‌های پایدار مانند سیستم‌های تولید انرژی خورشیدی، سیستم‌های جمع‌آوری و بازیافت زباله، سیستم‌های حمل‌ونقل پایدار و... استفاده می‌شود.

این شهرها با ایجاد شرایط بهتری برای زندگی انسان‌ها، می‌توانند به بهبود کیفیت زندگی و افزایش رفاه اجتماعی کمک کنند. در این مفهوم، محیط‌زیست، اقتصاد و جامعه به عنوان سه عنصر اصلی در نظر گرفته می‌شوند و تلاش می‌شود تا با ایجاد تعادل بین این سه عنصر، شهرهایی زیست‌پذیر و پایدار طراحی شود.

در این میان، کلان‌شهر تبریز امروزه با چالش‌های بسیاری در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مواجه شده است؛ افزایش جمعیت و فقدان زمینه‌ها و زیرساخت‌های لازم برای جذب عادلانه این جمعیت، پیامدهای متعددی در ساحات اجتماعی، شهرسازی، زیست‌محیطی و اقتصادی برای این شهر در پی داشته است. تداوم این گونه رشد شهرنشینی با مشکلات اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی بحران آفرین و هشدار بر ناپایداری کلان‌شهرهاست. همچنین، مشکلات دیگری همچون انواع آلودگی‌ها، ترافیک، مسائل و مشکلات روانی، کیفیت زندگی و به تبع آن زیست‌پذیری در کلان‌شهر تبریز را تحت تأثیر قرار داده است. مسائلی که لازم است در طراحی و تدوین برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت مدیریت شهری، مورد توجه قرار گیرند. با توجه به آغاز مراحل تدوین دومین برنامه پنج‌ساله راهبردی-عملیاتی شهرداری تبریز، این گزارش ضمن تبیین مفهوم «زیست‌پذیری شهری» به دنبال ارائه چارچوبی برای ارزیابی زیست‌پذیری شهر تبریز است؛ به گونه‌ای که شاخص‌های ذکر شده، در تدوین برنامه مورد استفاده و توجه قرار گیرد.

۱- مفهوم شهر زیست‌پذیر

- ✓ شهر زیست‌پذیر به معنای شهری است که با استفاده از فناوری‌های نوین، مدیریت منابع طبیعی، انرژی‌های تجدیدپذیر و همچنین توسعه حمل‌ونقل عمومی، سعی در کاهش تأثیرات منفی بر محیط‌زیست دارد و به همین دلیل در طراحی و ساختار آن به محیط‌زیست توجه ویژه‌ای شده است. هدف اصلی شهر زیست‌پذیر، ایجاد یک محیط زیست سالم و پایدار است که برای ساکنینش، زندگی بهتر و بهبود کیفیت زندگی را به ارمغان می‌آورد.
- ✓ زیست‌پذیری در معنای اصلی خود به مفهوم دستیابی به قابلیت‌های زندگی است و در واقع همان مفهوم دستیابی به کیفیت برنامه‌ریزی شهری خوب یا مکان پایدار است.

¹ . Livable City

- ✓ زیست‌پذیری یک اصطلاح گسترده بوده و پذیرای مفاهیم هم‌تراز نظیر پایداری، کیفیت زندگی، کیفیت مکان و شهر سالم است.
- ✓ زیست‌پذیری بدان معنی است که فرد خود را به‌عنوان یک شخص واقعی در شهر تجربه کند.
- ✓ معنای زیست‌پذیری را می‌توان معادل کیفیت زندگی در نظر گرفت. کیفیت زندگی که توسط شهروندان یک شهر تجربه می‌شود با توانایی آنها برای دسترسی به زیرساخت‌ها (حمل‌ونقل، ارتباطات و آب و فاضلاب)، غذا، هوای پاک، مسکن ارزان‌قیمت، اشتغال مؤثر و فضای سبز و پارک‌ها گره خورده است. همچنین میزان زیست‌پذیری یک شهر با نحوه و میزان مشارکت ساکنان آن شهر در تصمیم‌گیری برای برآوردن نیازهای خود تعیین می‌شود. در چنین زمینه‌ای پایداری عبارت است از توانایی تقویت کیفیت زندگی.
- ✓ شهر زیست‌پذیر شهری برای همه مردم است. این بدان معنی است شهر باید جذاب، باارزش، ایمن برای کودکان و سالمندان باشد نه فقط برای کسانی که از آن کسب درآمد می‌کنند.

۲- شاخص‌های شهر زیست‌پذیر

مدل‌های گوناگونی برای تشریح و تبیین ابعاد و مؤلفه‌های زیست‌پذیری شهری ارائه شده است که هر کدام از آنها از نگاه خود به پیش‌بینی احساس رضایتمندی ساکنین از زیست‌پذیری سکونت‌شان پرداخته‌اند. شاخص‌های شهر زیست‌پذیر به مجموعه‌ای از معیارها و شاخص‌هایی گفته می‌شود که برای ارزیابی و سنجش سطح پایداری و زیست‌پذیری شهرها استفاده می‌شوند. این شاخص‌ها به‌صورت کمی و کیفی می‌توانند مورد ارزیابی قرار بگیرند و در نهایت به شهرها کمک می‌کنند تا در راستای تحقق اهداف شهر زیست‌پذیر حرکت کنند. مهم‌ترین شاخص‌های شهر زیست‌پذیر به این شرح است:

۲-۱- شاخص کیفیت هوا^۲

در چند دهه گذشته رشد شتابان شهرنشینی و گسترش فعالیت‌های صنعتی، زیرساخت‌های شهری را تضعیف و ضایعات زیست‌محیطی را افزایش داده است و شهرها به‌طور فزاینده‌ای در معرض بحران‌های ناگوار، به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه هستند. بر همین اساس عمده چالش‌های پیش روی شهرها در قرن جدید، رنگ‌وبوی زیست‌محیطی به خود گرفته است. بخشی از این چالش‌ها عبارتند از: ۱. بروز آلودگی هوا و توزیع گازهای سمی معلق در هوا به سبب استفاده از سوخت‌های فسیلی ۲. تشدید بیماری‌های مختلف و تهدید سلامت جسمی و روانی شهروندان، به دلیل آلودگی هوا و صدا ۳. آلودگی آب‌های سطحی و زیرزمینی توسط انواع فاضلاب‌های شهری و تخلیه سفره آب‌های زیرزمینی ۴. آشفته‌گی سیمای شهرها بر اثر دخالت‌های انسانی.

². Air Quality

آلودگی هوا به دو صورت پدید می‌آید: الف: آلودگی طبیعی هوا که حاصل ورود آلاینده‌های طبیعی چون گردوغبار آتشفشان و غیره است. ب: آلودگی هوا در نتیجه فعالیت‌های انسانی که به سه گروه اصلی تقسیم شود: ۱. سکونت و مناطق مسکونی ۲. صنایع و واحدهای تولید ۳. منابع ترافیکی و وسایل نقلیه موتوری

در بررسی کیفیت هوا و آلاینده‌های آن توجه به میزان هر یک از شاخص‌های زیر ضروری است: میانگین گاز منوکسید کربن / میانگین گاز دی‌اکسید گوگرد / میانگین گاز ازن / میانگین ذرات معلق زیر ۱۰ میکرون.

بنابراین، آلودگی هوا و آلاینده‌های صنعتی از مهم‌ترین شاخص‌ها در ارزیابی زیست‌پذیری شهرها هستند. توجه به این شاخص‌ها، جهت برنامه‌ریزی‌های کلان ضروری است. برای ارزیابی شاخص آلودگی هوا باید به این نکات توجه نمود که «چه نوع آلاینده‌هایی در هوا وجود دارند؟ بستر و زمینه‌های این آلودگی‌ها چیست؟ و چگونه می‌توان آن‌ها را کاهش داد؟»

۲-۲- شاخص مصرف انرژی^۳

مصرف انرژی بویژه با توجه به گرم‌شدن روزافزون کره زمین و آلودگی‌های زیست‌محیطی، موردتوجه جدی است. به‌گونه‌ای که گرمایش زمین و کنترل آن به گفتمان مسلط یک دهه اخیر مراکز علمی، دانشگاهی و حتی عمومی این کشورها تبدیل شده است. سنجش مصرف انرژی (بر اساس واحد مگاژول برای هر نفر) از اولویت‌های اصلی کشورهای مذکور بوده و هر ساله آمارهای دقیقی از این شاخص ارائه می‌دهند که حاکی از سیر نزولی مصرف انرژی در سال‌های اخیر است.

شاخص مصرف انرژی و نقش آن در زیست‌پذیری شهری را با بررسی عوامل زیر می‌توان مورد بررسی قرار داد:

- افزایش کارایی انرژی (بهبود کارایی انرژی در ساختمان‌ها، حمل‌ونقل و صنایع)
- افزایش استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر (استفاده از انرژی‌های خورشیدی و طبیعی، سوخت ناشی از زباله و...)
- بهبود کیفیت هوا (کاهش آلاینده‌های زیست‌محیطی)
- کاهش هزینه‌های انرژی
- افزایش آگاهی و توجه به مسائل زیست‌محیطی

۲-۳- شاخص فضای سبز^۴

امروزه مفهوم شهرها بدون وجود فضای سبز موثر در اشکال گوناگون آن قابل مقایسه نیست. شهرها به‌عنوان کانون‌های تمرکز فعالیت و زندگی انسان‌ها برای اینکه بتوانند پایداری خود را تنظیم کنند چاره‌ای جز پذیرش ساختار و کارکردی متأثر از سیستم‌های طبیعی ندارند. در این میان فضاهای سبز شهری به‌عنوان جزء ضروری و لایف‌نک پیکره یگانه شهرها در

^۳ . Energy Consumption

^۴ . Green Space

متابولیسم آنها نقش اساسی را دارا می‌باشد که کمبود آنها می‌تواند اختلالات جدی در حیات شهرها به وجود آورد. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که فضاهای سبز شهری دارای بازدهی اجتماعی و اکولوژیکی هستند که مهمترین اثر فضای سبز در شهرها، کارکردهای محیط زیستی، یا بازدهی اکولوژیکی آنهاست که شهرها را برای زیست مساعد می‌سازد و با آثار مخرب گسترش صنعت و حمل‌ونقل مقابله می‌کند و موجب ارتقای کیفی در زندگی شهروندان می‌شود. اهمیت فضاهای سبز شهری تا بدان حد است که امروزه وجود این کاربری به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی جوامع به حساب می‌آید.

سازمان ملل متحد در مطالعات زیست‌اقلیمی انسانی (بیوکلیماتیک) خود، سرانه ۲۰ تا ۲۵ مترمربع را به‌عنوان شاخص جهانی فضای سبز اعلام کرده است. این شاخص کیفی که از معیارهای سلامت شهر و شهروندان است. فضای سبز از طریق موارد زیر می‌تواند منجر به افزایش زیست‌پذیری شهرها گردد:

- کاهش آلودگی هوا
- کاهش دمای شهر
- کاهش سطح آسفالت
- افزایش نشاط و کیفیت زندگی
- افزایش زیبایی‌های بصری شهر
- حفظ تنوع زیستی

۴-۲- شاخص حمل‌ونقل پایدار^۵

شاخص حمل‌ونقل در موضوع زیست‌پذیری شهری، به میزان تأثیر حمل‌ونقل بر محیط‌زیست و سلامتی افراد در شهر اشاره دارد. حوزه حمل‌ونقل به طور بالقوه بازتابی از اهمیتی است که حمل‌ونقل در زندگی روزمره ایفا می‌کند. حمل‌ونقل برای یک جامعه عمل‌گرا لازم است چرا که مردم را قادر می‌سازد به اشتغال، تحصیلات، مواد غذایی، بهداشت و خدمات اجتماعی و... دسترسی داشته باشند. برای محاسبه این شاخص در زیست‌پذیری شهری می‌توان از معیارهای مختلفی استفاده نمود که اهم آن عبارت است از میزان استفاده از سوخت‌های پاک در چرخه حمل‌ونقل شهری، میزان استفاده از دوچرخه، سهم حمل‌ونقل عمومی از سفرهای درون‌شهری و پیاده‌روهای استاندارد.

الف- میزان استفاده از سوخت و انرژی‌های پاک^۶

حرکت به‌سوی پایداری به معنی توجه بیشتر به جریان انرژی از طریق جامعه انسانی و برنامه‌ریزی جهت استفاده معقول‌تر از منابع است. در واقع توسعه پایدار، باهدف به‌حداقل‌رساندن مصرف منابع انرژی تجدیدناپذیر، استفاده پایدار از منابع

^۵ . Sustainable Transportation

^۶ . Renewable Energy

تجدیدشونده را در کنار جذب ظرفیت‌های محلی و پاسخگویی به نیازهای بشر و اشتغال‌زایی مورد تأکید قرار می‌دهد. لزوم استفاده از سوخت‌های پاک و تجدیدپذیر بجای سوخت‌های فسیلی دیگر بر هیچ‌کس پوشیده نیست حتی این مقوله در کشورهای توسعه‌یافته و بعضاً در حال توسعه، موضوعی حل شده است.

داده‌های منتشر شده توسط مؤسسه غیرانتفاعی CDP انگلیس که فعالیت زیست‌محیطی دارد، نشان می‌دهد که از بین ۵۷۰ شهر بررسی شده در جهان تا پایان سال ۲۰۱۷، ۱۰۱ شهر حداقل ۷۰ درصد از نیروی برق خود را از منابع تجدیدپذیر تأمین می‌کنند که این تعداد در سال ۲۰۱۵ معادل ۴۲ شهر بوده است. سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری باید در موضوع استفاده از سوخت و انرژی پاک، موارد زیر را در نظر داشته باشند:

- افزایش سطح دانش و آگاهی شهروندان نسبت به انرژی‌های تجدیدپذیر
- تشویق شهروندان به استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر و کاهش مصرف منابع در جهت کاهش آلودگی محیط‌زیست

- فراهم کردن زیرساخت‌های لازم
- بومی‌سازی تکنولوژی‌های استفاده از انرژی‌های نو و تجدیدپذیر و برطرف کردن موانع مالی و قانونی
- حمایت از حضور سرمایه‌گذاران حوزه سوخت‌های پاک و تجدیدپذیر

ب- میزان استفاده از دوچرخه

سیستم حمل‌ونقل شهری باید بتواند بدون آسیب به محیط‌زیست و محیط انسانی و اجتماعی شهری به رشد خود ادامه دهد و آسایش و آرامش کاربران را با کمترین هزینه مهیا نماید. لازمه رسیدن به چنین حمل‌ونقل پایداری کاهش وابستگی به اتومبیل است. یکی از برنامه‌هایی که با اجرای عملی و صحیح آن می‌توان تا حد قابل توجهی آرامش را به سیستم حمل‌ونقل و عبور و مرور شهری بازگرداند، توسعه حمل‌ونقل انسان‌گرا (دوچرخه‌سواری) است. استفاده از دوچرخه برای سفرهای شهری دارای مزایای زیر است:

- حفاظت از محیط‌زیست و منابع طبیعی و کاهش آلودگی‌های صوتی و هوا.
- کاهش هزینه‌های زیرساختی و نگهداری مسیرها.
- صرفه‌جویی در مصرف سوخت و استفاده از انرژی‌های غیرفسیلی و تأمین شرایط بهتر حمل‌ونقل با صرف کمترین میزان انرژی.
- جلوگیری از صرف هزینه‌های بالای ساخت وسایل نقلیه و افزایش مالکیت.
- ایجاد تحرک جسمانی و در نتیجه کاهش بیماری‌های جسمی و روحی ناشی از کم‌تحرکی.
- افزایش مدنیت و ایجاد حس همسایگی در محیط‌های شهری و افزایش تعامل شهروندان.
- آرام‌سازی و کاهش ترافیک موتوری و کاهش خطر برای عابران پیاده.

- افزایش ارتباط بین فضاهای مختلف شهری.

آماده‌سازی زیرساخت‌های لازم و زمینه‌سازی اجتماعی برای بهره‌گیری از این امکان حمل‌ونقلی، شاخص مهمی در تحقق اهداف شهر زیست‌پذیر محسوب می‌شود. در تبریز نیز در گذشته، اقداماتی در این زمینه صورت گرفته است، لیکن در فقدان مطالعات طرح جامع حمل و نقل و ترافیک شهر، دستیابی به نقطه مطلوب، مقدور نخواهد بود.

ج- سهم حمل‌ونقل عمومی از سفرهای درون‌شهری

حمل‌ونقل شهری یکی از اصلی‌ترین زیربخش‌های توسعه و برنامه‌ریزی شهری است. شهروندان هم‌روزه با شبکه‌های پیاده و سواره و انواع مختلف حمل‌ونقل تماس داشته و برای پاسخ‌گویی به طیفی از نیازهای شغلی، تحصیلی، خرید، تفریح و غیره از حمل‌ونقل شهری استفاده می‌کنند که این موضوع، نظام جابه‌جایی و حمل‌ونقل را به یکی از پایه‌ای‌ترین زیرساخت‌های مؤثر بر محیط سکونت و زیست‌پذیری سکونتگاه‌ها تبدیل کرده است. توسعه مترو، اتوبوس‌های شهری، سیستم تاکسی‌رانی و... می‌تواند در مقوله حمل‌ونقل عمومی مورد بحث و بررسی باشد.

۵-۲- شاخص بازیافت زباله^۷

در شهرهایی که مدیریت پسماند به‌خوبی صورت می‌گیرد، میزان آلودگی و تأثیرات منفی بر محیط‌زیست کاهش می‌یابد. موضوع مورد توجه در مدیریت پسماند، بازیافت زباله است. بازیافت زباله در شهرهای توسعه‌یافته به‌عنوان یکی از راهکارهای مدیریت پسماند و حفاظت از محیط‌زیست بسیار مهم تلقی شده است به گونه‌ای که شهر نیویورک در سال ۲۰۲۰ به میزان ۳۴ درصد، شهر لندن به میزان ۳۶ درصد، شهر سانفرانسیسکو به میزان ۸۰ درصد، شهر تورنتو به میزان ۶۰ درصد زباله‌های تولید شده را بازیافت نموده‌اند.

در بازیافت زباله موارد زیر مورد توجه است:

- میزان تولید زباله‌های خشک و تر
- میزان تفکیک صورت گرفته در مبدأ و محل جمع‌آوری زباله
- میزان بازیافت زباله‌های تر و خشک
- میزان دفن زباله‌ها و مدیریت شیرابه حاصل از آن
- نحوه مدیریت نخاله‌های ساختمانی

۶-۲- شاخص توسعه پایدار^۸

پایداری اساساً به معنی «ثبات تعادل در طول زمان» است. تعادل تنها در صورتی می‌تواند حاصل شود که تمام نیروهای برهم‌زننده تعادل حذف شوند، یا نیروهای مخالف بر خشتی کردن آن بپردازند. علاوه بر این در پایداری، نیاز به رهیافت

^۷ . Recycling

^۸ . Sustainable Development

کل نگرانه است. همان‌طور که جزئیات را مورد توجه قرار می‌دهد به کل نیز توجه می‌نماید. از طرف دیگر پایداری دلالت بر «نگهداری منابع و ثروت‌ها توسط هر نسل یا هر سطح از توسعه انسانی» دارد. شاخص توسعه پایدار یک شاخص چندبعدی است که به منظور اندازه‌گیری پایداری اقتصادی، اجتماعی و محیطی در کشورها و شهرها ارائه شده است. شهر زیست‌پذیر شهری است که با توجه به محیط‌زیست، منابع طبیعی و اقتصادی خود، بهبود کیفیت زندگی شهروندان و حفظ محیط‌زیست را در اولویت قرار می‌دهد. با توجه با اینکه شاخص توسعه پایدار شامل سه بعد اصلی پایداری اقتصادی، اجتماعی و محیطی است برای ارتباط آن با شهر زیست‌پذیر باید به هر سه معیار توجه داشت. در ادامه به بررسی اجمالی هر یک از شاخص‌های سه‌گانه می‌پردازیم:

الف- پایداری اقتصادی^۹

در بعد اقتصادی، شهر زیست‌پذیر باید به دنبال توسعه اقتصادی پایدار با حفظ محیط زیست باشد. پایداری اقتصادی شهر به میزان زیادی به وجود یک بستر مناسب برای رشد و توسعه اقتصاد (فضای کسب و کار)، تنوع در بخش‌های مختلف اقتصادی، توانایی جذب سرمایه‌گذاری، توسعه صنایع و خدمات، توانایی اشتغال‌زایی و کاهش بیکاری، توانایی رقابت با شهرهای دیگر و ایجاد تعامل با شهرهای دیگر، توسعه تجارت و صادرات، توسعه گردشگری و توانایی جذب گردشگر و... بستگی دارد.

ب- پایداری اجتماعی^{۱۰}

پایداری اجتماعی یک فرایند توسعه شهری است که در آن سیاست‌ها و نهادهای موجود، روابط موزون اجتماعی، ارتقای همبستگی اجتماعی و اصلاح شرایط زندگی همه گروه‌ها را تضمین می‌کند. به تعبیری پایداری اجتماعی زمانی حاصل می‌شود که فرایندهای رسمی و غیررسمی، سیستم‌ها، ساختارها و روابط، به طور مؤثر ظرفیت نسل آتی را برای شکل‌دادن به اجتماعات محلی سالم و سرزنده تقویت کنند. اجتماعات محلی پایدار از نظر اجتماعی، برابر، متنوع، پیوسته و دموکراتیک بوده و کیفیت بالایی از زندگی را تأمین می‌کند. آنچه مطلوب است مدیران شهری و برنامه‌ریزان در ارزیابی پایداری اجتماعی بدان توجه جدی نمایند، تعریف متغیرها بر اساس شرایط و نیازهای محلی است، اما در زیر به معرفی برخی شاخص‌های پایداری اجتماعی پرداخته می‌شود:

- دسترسی برابر به خدمات اصلی
- عدالت اجتماعی (برابری فرصت‌ها در تحصیلات، اشتغال، دسترسی‌ها و...)
- حس تعلق به اجتماع محیطی
- سیستمی از روابط فرهنگی با تشویق و حمایت از جنبه‌های مثبت فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌های مختلف
- سیستمی از انتقال آگاهی به پایداری اجتماعی از نسلی به نسل دیگر

^۹ . Economic stability

^{۱۰} . Social Stability

- پیوستگی اجتماعی (مشارکت و اقدامات داوطلبانه و...)

- سیستم تأمین اجتماعی قابل اتکا

- سلامت و ایمنی

ج- پایداری محیطی^{۱۱}

منظور از پایداری محیطی، حفاظت محیط‌زیست برای بقای تمامی اجتماعات در نظامی عادلانه است و نه نگهداشت وضع موجود، در مزیت‌های محیطی برای لذت‌جویی‌های اقلیتی از جهانیان. پایداری زیست‌محیطی، به‌عنوان زیربنای توسعه پایدار شناخته می‌شود. براین اساس سازمان ملل اعلام کرده است که مهم‌ترین اصل در برنامه‌ریزی توجه به شرایط مکانی برنامه است. برای پایداری زیست‌بوم مناطق، باید به کاربری‌های زمین توجه وافر داشت. چرا که در تأمین آب، انرژی، غذا و فضای سبز نقش کلیدی دارد. از طرفی توجه به خطرات سوانح طبیعی از جمله خطر سیل، زلزله، خشکسالی، آتش‌سوزی و... در شکل‌دهی به پایداری زیست‌بوم نقش قابل توجهی دارد.

۷-۲- شاخص رفاه اجتماعی^{۱۲}

مفهوم رفاه اجتماعی تنها به قشر خاص یا گروه خاصی از اجتماع محدود نمی‌شود، بلکه ابعاد گسترده‌تری دارد. یکی از ویژگی‌های مهم داشتن رفاه اجتماعی، احساس سلامت، امنیت، سرزندگی در افراد است. رفاه، برقرارکننده اطمینان، اعتماد و احساس امنیت اقتصادی و اجتماعی در حال و آینده یک جامعه است. آنچه در مقوله رفاه اجتماعی مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران شهری باشد عبارت است از:

- موضوع مسکن شهری

- کیفیت زندگی

- تأمین اجتماعی

- بهداشت و عدالت اجتماعی

- آموزش و پژوهش

- اشتغال

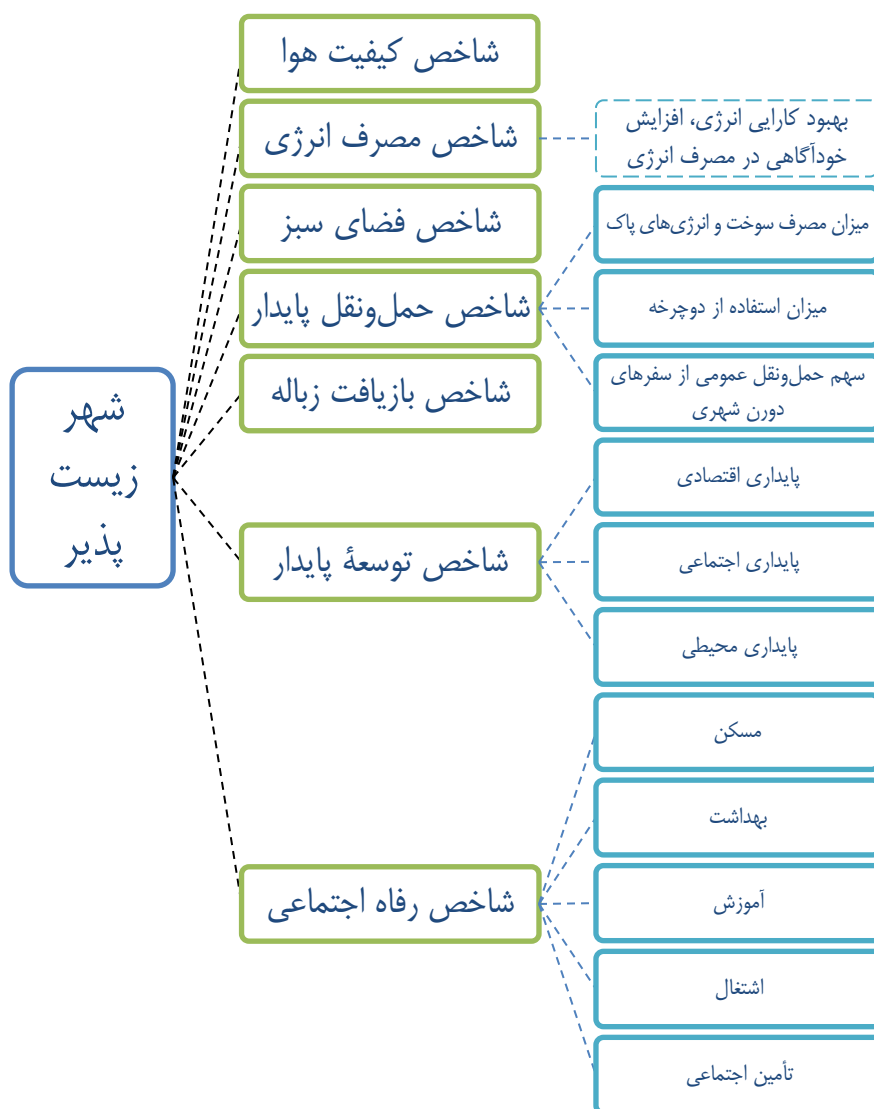
۳- جمع بندی

¹¹ . Environmental Sustainability

¹² . Social Welfare

شهر زیست‌پذیر مفهومی است که در دهه‌های اخیر به دلیل نگرانی‌های جهانی درباره تغییرات اقلیمی و کاهش منابع طبیعی، مورد توجه قرار گرفته است. هر چند زیست‌پذیری شهری به بیان ساده دستیابی به قابلیت‌های زندگی سالم است اما طیف گسترده‌ای مفاهیم را در بر می‌گیرد که تاحدودی با مکان پایدار، کیفیت زندگی و شهر سالم، مترادف است.

در واقع شهر زیست‌پذیر بعنوان یک شهر پایدار، به دنبال حفظ محیط زیست و بهبود کیفیت زندگی شهروندان است. یک شهر زمانی زیست‌پذیر است که کیفیت هوا و مصرف انرژی آن مطابق با استانداردهای جهانی باشد، حمل و نقل آن پایدار و فضای سبز متناسب و متنوع و محیط زیست‌اش پایدار است. همچنین اجتماعش دارای همبستگی بالا، تامین اجتماعی قابل اتکا و دارای اقتصاد متنوع و محیط کسب و کار سالم و سرمایه گذاری پویا باشد.

با توجه به هزینه‌های زیست محیطی استفاده از کاغذ، اسناد مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی فقط در قالب الکترونیک منتشر می‌شوند. متن کلیه اسناد، گزارش‌ها و طرح‌های پژوهشی تهیه شده در مرکز در وبگاه مرکز به نشانی: rctbz.tabriz.ir قابل دسترسی است. همچنین این متن‌ها در پرتال جامع مطالعات شهری ایران به آدرس icpus.tehran.ir بارگذاری شده است. لطفاً شما هم با چاپ نکردن این متن‌ها ما را در این زمینه یاری کنید.

نظر رسمی	اظهارنظر رسمی مرکز در موارد ارجاعی از طرف شورای اسلامی شهر یا شهرداری تبریز
دیدگاه	دیدگاه مرکز در موارد جاری شهری و نقد عملکرد و فعالیت‌های شهرداری و سایر دستگاه‌های اجرایی
گزارش تخصصی	گزارش تخصصی مستخرج از کمیته‌ها، گروه‌های کانونی یا نشست‌ها
انتقال دانش	ارسال مطالب گزیده شده یا چکیده مطالب و گزارش‌های سایر مراکز پژوهشی یا نشست‌های خارج از مرکز
یادداشت	اظهارنظر کارشناسی توسط افراد خبره که لزوماً مورد تأیید مرکز نیست
انعکاس	تبیین پیشنهاد، انتظار یا مطالبه کارشناسی یا مردمی
خلاصه مدیریت	خلاصه مدیریتی طرح‌های مطالعاتی انجام شده در مرکز
افکارسنجی	گزارش مستخرج از افکارسنجی عمومی یا موردی
تجربه مدیریت	گزارش تجربیات حوزه مدیریت شهری سایر شهرهای داخل و خارج کشور یا گزارش تجربه‌نگاری مدیریت شهری
پرسمان	بیان مسئله یا طرح سؤالاتی در خصوص مسائل جاری شهر از مدیریت شهری و درخواست پاسخگویی
شناخت شهر	گزارش شناخت وضع موجود در قالب متن نقشه یا اینفوگرافی
اسناد مرکز	آیین‌نامه‌ها، فرم‌ها، دفترچه‌های راهنما و سایر مستندات مربوط به شیوه فعالیت مرکز

شهر زیست‌پذیر مفهومی است که در دهه‌های اخیر به دلیل نگرانی‌های جهانی درباره تغییرات اقلیمی و کاهش منابع طبیعی، مورد توجه قرار گرفته است. هر چند زیست‌پذیری شهری به بیان ساده دستیابی به قابلیت‌های زندگی سالم است اما طیف گسترده‌ای مفاهیم را در بر می‌گیرد که تاحدودی با مکان پایدار، کیفیت زندگی و شهر سالم، مترادف است.

در واقع شهر زیست‌پذیر بعنوان یک شهر پایدار، به دنبال حفظ محیط زیست و بهبود کیفیت زندگی شهروندان است. یک شهر زمانی زیست‌پذیر است که کیفیت هوا و مصرف انرژی آن مطابق با استانداردهای جهانی باشد، حمل و نقل آن پایدار و فضای سبز متناسب و متنوع و محیط زیست اش پایدار است. همچنین اجتماعش دارای همبستگی بالا، تامین اجتماعی قابل اتکا و دارای اقتصاد متنوع و محیط کسب و کار سالم و سرمایه گذاری پویا باشد.

در این میان، کلان‌شهر تبریز امروزه با چالش‌های بسیاری در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مواجه شده است؛ افزایش جمعیت و فقدان زمینه‌ها و زیرساخت‌های لازم برای جذب عادلانه این جمعیت، پیامدهای متعددی در ساحت اجتماعی، شهرسازی، زیست‌محیطی و اقتصادی برای این شهر در پی داشته است. تداوم این‌گونه رشد شهرنشینی با مشکلات اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی بحران‌آفرین و هشدار بر ناپایداری کلان‌شهرهاست. همچنین، مشکلات دیگری همچون انواع آلودگی‌ها، ترافیک، مسائل و مشکلات روانی، کیفیت زندگی و به تبع آن زیست‌پذیری در کلان‌شهر تبریز را تحت‌تأثیر قرار داده است. مسائلی که لازم است در طراحی و تدوین برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت مدیریت شهری، مورد توجه قرار گیرند. با توجه به آغاز مراحل تدوین دومین برنامه پنج‌ساله راهبردی-عملیاتی شهرداری تبریز، این گزارش ضمن تبیین مفهوم «زیست‌پذیری شهری» به دنبال ارائه چارچوبی برای ارزیابی زیست‌پذیری شهر تبریز است؛ به‌گونه‌ای که شاخص‌های ذکرشده، در تدوین برنامه مورد استفاده و توجه قرار گیرد.

